

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Tutkija

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Ei

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Vammaispalveluja koskevan lainsäädännön tulee sen subjektiivisia oikeuksia luovan vaikutuksen takia olla riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista kuten eduskunnan perustuslakivaliokunta on edellyttänyt. Toisin kuin hallituksen esityksen luonnoksessa todetaan, esitetty sääntelyratkaisu ei vastaa eduskunnan perustuslakivaliokunnan asettamia vaatimuksia. Yhdessä vammaispalvelulain soveltamisalasäännökseen viimeksi tehtyjen muutosten ja niiden toimeenpanon hyvinvointialueilla keväällä 2025 kanssa esitetty sääntely lisää pikemminkin epäselvyyttä ja tulkinnanvaraisuutta siitä, milloin avun ja tuen tarpeeseen tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin erityispalveluin. Sen lisäksi, että esitetty säännösteksti on itsessään epäonnistunut, on perusteluissa elementtejä, jotka eivät sovi vammaispalvelulain mukaisten erityispalveluiden saamisedellytyksiksi. Esimerkiksi perusteluissa mainittu iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeen ja palveluiden määrittelyn työkaluna käytettäväksi esitetty RAI-arviointimenetelmä ei sovellu käytettäväksi työkaluna vammaisten henkilöiden palvelutarpeen selvittämiseen, koska se ei riittävästi huomioi itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä elämää eikä se siten ole sopuosinnussa YK:n vammaissopimuksen lähtökohtien kanssa. Elämänvaiheen kirjaaminen lakiin ja siihen liittyvät esitysluonnoksen mukaiset perustelut uhkaavat myös romuttaa vammaispalveluilta asetettujen tavoitteiden toteutumista lasten ja nuorten ja heidän perheidensä osalta eikä sääntely selkiytä myöskään esimerkiksi koulujen aamu- ja iltapäivätoiminnan rajapintaa vammaispalveluihin. Pidän myös tapaa jäsentää lapsuuden ja nuoruuden käsitteitä ongelmallisena. Siinä missä lapsuuden osalta esitys irtaantuu vammaissopimuksesta ja lapsen oikeuksien sopimuksesta niin nuoruuden käsite jää epäselväksi eikä vastaa nuoruuteen liittyvään palvelutarpeeseen. Lainvalmistelun yhteydessä nuoruutta on

ilmeisestikin lähestytty pikemminkin sosiaalihuollon yleislainsäädännön kautta kuin kiinnittäen huomio vammaisten nuorten erityisiin palvelutarpeisiin, jonka takia nuoruutta koskeva osa perustusluista on epäonnistunut.

Tiivistetysti: säännösehdotus ei ole perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla (PeVL 44/2024) täsmentynyt, sillä perustuslakivaliokunta edellytti täsmentämistä esimerkiksi säätämällä laissa elämänvaiheessa tavanomaisen tarpeen arvioinnin kannalta merkityksellisistä seikoista tavalla, jota esitysluonnos

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeus on pyritty esitysluonnoksessa turvaamaan nimenomaisella ilmaisulla siitä, että arvioitaessa vammaisen henkilön oikeutta saada tämän lain mukaisia palveluita, tulee arvioinnissa lisäksi ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus silloin, kun vammaisen henkilö on käyttänyt vammaispalveluita aiemmissa elämänvaiheissa. Ajatus on tärkeä, mutta sääntelyratkaisu on jäänyt epäonnistuneeksi, kun soveltamisalalla ja lain tarkoituksella toisistaan poikkeava sisältö samalla, kun käytetyt ilmaukset ovat epätäsmällisiä. Käytännössä sääntelyratkaisu johtaa helposti ikäsyrijintään ja entisestään jyrkentää jo nykyisin olemassaolevaa yhdenvertaisuuslain mukaisten velvoitteiden ja sosiaalihuollon lainsäädännön jännitettä. Lainvalmistelussa ei ole otettu tätä riittävästi huomioon, vaikka yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on hallinto-oikeuksien muutoksenhaussa hyväksymällä tavalla ulottanut kohtuullisen mukauttamisen veloitteen vammaispalveluihin ja tulkkauspalveluihin. Pidän esitettyä sääntelymallia epäonnistuneena.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksytyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Ei

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Sääntelymalli johtaa entistä suurempiin lainvalintaongelmiin.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Vammaispalvelulainsäädäntöä olisi tärkeää kehittää siten, että palveluvalikoimaa kohdennetaan erilaisiin tarpeisiin samalla kun palveluvalikoimaan sisältyvistä erityispalveluista säädetään täsmällisesti ja tarkasti lain tasolla. Hallituksen esityksen taustalla olevat sinällään hyväksyttävät ja pitkälti kannatettavat tavoitteet tulisi mielestäni toteuttaa soveltamisalasäännösten muotoilun sijaan avaamalla lain palvelupykälät ja kehittämällä niitä. Tällöin vältettäisiin ne valtiosääntöiset ongelmat, joista perustuslakivaliokunta on huomauttanut lainvalmistelijoita useita kertoja. Niinpä katson, että esitysluonnosta ei tule viedä eduskunnan käsiteltäväksi vaan se tulee palauttaa perusvalmisteluun.

Rautiainen Pauli
Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos